

Frans Blom en Olga van Marion, *Spaans toneel voor Nederlands publiek* (Verloren; Hilversum, 2021) 88 p., ill., tab., € 15,00 ISBN 9789087046866

Spaans drama op de Amsterdamse planken

Joost van den Vondel mag voor ons de bekendste toneelschrijver van de Gouden Eeuw zijn, het publiek van de zeventiende-eeuwse Amsterdamse schouwburg bezocht liever uitvoeringen van Spaanse auteurs als Félix Lope de Vega Caprio en Pedro Calderón de la Barca. Met deze verrassende mededeling openen Frans Blom en Olga van Marion hun boekje *Spaans toneel voor Nederlands publiek*, dat deel uitmaakt van de *Zeven Provinciën* reeks. Aan de hand van Calderóns kaskraker *Sigismundus, prince van Poolen* (vertaling van *La vida es sueño*), dat tussen zijn première in 1654 en het einde van de achttiende eeuw 148 werd opgevoerd, bespreken de auteurs de geschiedenis van Iberische toneelstukken in de Nederlanden. De meeste aandacht gaat daarbij uit naar opvoeringen in Amsterdam.

Voor de kenner zal de populariteit van de Spaanse komedies in de Amsterdamse Schouwburg geen verrassing zijn, maar in de literatuur- en toneeloverzichten ontbreken ze grotendeels. Blom en Van Marion, respectievelijk docent Historische Nederlandse Letterkunde en docent Oudere Nederlandse Letterkunde aan de Universiteit van Amsterdam, geven als verklaring dat hun voorgangers door de tijdgeest gedwongen waren zich te richten op ‘echt’ Nederlands toneel. Spaanse stukken werden als ‘vreemd’ beschouwd en vielen daardoor lang buiten de boot, ook al waren hun opvoeringen destijds populairder dan Nederlands toneel. Een overzicht van toneelopvoeringen in de Republiek zonder aandacht voor het Spaanse toneel is, aldus beide letterkundigen, als een overzicht van de Nederlandse bioscoop met weglating van Hollywood-films. Het boekje herstelt deze omissie met een overzicht van

alle Spaanse stukken die in de Amsterdamse schouwburg zijn opgevoerd.

Met hun onderzoek naar Spaanse komedies belichten Blom en Van Marion drie aspecten van de vroegmoderne toneelpraktijk, namelijk de aantrekkingskracht van het Spaanse toneel, de verspreiding van deze stukken van ‘het ene cultuurcentrum’ naar het andere en de publiekservaring. De auteurs gebruiken Calderóns *Sigismundus* om deze aspecten toe te lichten en om de lezer kennis te laten maken met de dramatische kanten van het Spaanse toneel. De aantrekkingskracht van het Spaanse toneel komt uit Calderóns stuk goed naar voren. *Sigismundus* is een Poolse prins, die door zijn vader in een toren is opgesloten uit angst dat zijn zoon hem zal vermoorden. Het hoogtepunt van de voorstelling is het experiment waarbij de prins als in een droom uit zijn toren wordt gehaald en voor één dag koning is. Het experiment mislukt jammerlijk en *Sigismundus* wordt snel weer opgeborgen (maar aan het einde komt alles goed!). De moderne lezer maakt zo kennis met de dramatiek, emoties, lotswendingen en dubbele bodems, ook filosofische, van dit soort toneelstukken. Nieuw aan het Iberische toneel was volgens Blom en Van Marion de ruimte die er was voor vrouwen.

Interessant is hoe *Sigismundus* vanuit Spanje op de planken van de Amsterdamse schouwburg terecht kwam. In Brussel, het bestuurscentrum van de Zuidelijke Nederlanden, werd het stuk opgepikt, in het Nederlands vertaald en door rondreizende theatergezelschappen mee naar Amsterdam genomen. Blom en Van Marion spreken in dit verband over ‘*cultural transfer*’. Onderdeel

hiervan zijn ook de aanpassingen van *Sigismundus* voor de Noord-Nederlandse markt. De Brusselse vertaler voegde al edellieden en burgers toe aan de lijst met personages en de bewerkers van de Amsterdamse drukkerij *Lescaijle* schrapten bijvoorbeeld verwijzingen naar God en naar lastige theologische kwesties, zoals de goddelijke voorbestemming. Overigens werden veel andere Spaanse toneelstukken in Amsterdam geïntroduceerd door Sefardische joden, in het bijzonder door de vertaler Jacobus Barocas.

Het derde aspect, de publiekservaring van het Spaanse toneel, is minder overtuigend onderbouwd. De auteurs wijzen onder andere op de grote aanpassingen aan *Sigismundus* uit 1767, waarmee het stuk beter aansloot bij de Frans-classicistische smaak en de veranderende burgerlijke moraal. Wat de

veranderende smaak zegt over de publiekservaring, laten zij in het midden.

Blom en Van Marion hebben met *Spaans toneel voor Nederlands publiek* een onderhoudend boekje geschreven over een relatief onbekende zijde van de Nederlandse toneelgeschiedenis. Met aanstekelijk enthousiasme maken ze aan de hand van *Sigismundus* overtuigend duidelijk dat Spaans toneel hiervan een wezenlijk onderdeel was. Daarnaast is er ruim aandacht voor de moderne kanten van het letterkundige onderzoek, zoals voor *girlpower*, *crossdressing* (genderrollen) en *cultural transfer*. Wellicht zou meer aandacht voor de latere receptie van het Spaans toneel nog duidelijker maken waarom dit genre in de literatuurgeschiedenis ontbrak.

Jaap de Haan, Universiteit Utrecht